

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อเตรียมพร้อมที่จะเผชิญการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าว การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่มีรู้จักคิด วิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักฟังตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามความมุ่งหมาย และหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ระบุไว้ว่า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

“มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หน้า 14

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้พยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษามาโดยตลอด แต่จากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ของกรมวิชาการปี 2540 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของวิชาต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีค่าต่ำกว่าร้อยละ 50 ดังนี้ คะแนนเฉลี่ยในวิชาภาษาไทยได้ร้อยละ 47.3 คะแนนเฉลี่ยในวิชาภาษาอังกฤษได้ร้อยละ 34.2 คะแนนเฉลี่ยในวิชาสังคมได้ร้อยละ 54.7 คะแนนเฉลี่ยในวิชาคณิตศาสตร์ได้ร้อยละ 29.6 คะแนนเฉลี่ยในวิชาเคมีได้ร้อยละ 30.3 คะแนนเฉลี่ยวิชาชีววิทยาได้ร้อยละ 32.3 คะแนนเฉลี่ยวิชาฟิสิกส์ได้ร้อยละ 28.1 คะแนนเฉลี่ยวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพได้ร้อยละ 34.9 ซึ่งเป็นคะแนนที่อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง โดยเฉพาะในวิชาคณิตศาสตร์และฟิสิกส์ได้คะแนนเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 30 (กรมวิชาการ, 2540) และจากรายงานความสามารถในการแข่งขันของประเทศเปรียบเทียบกับสังคมโลก 49 ประเทศ ตั้งแต่ปี 2540 – 2544 ไว้ดังนี้ ปี 2540 ได้อันดับที่ 31 ปี 2541 ได้อันดับที่ 41 ปี 2542 ได้อันดับที่ 36 ปี 2543 ได้อันดับที่ 35 และ ปี 2544 ได้อันดับที่ 38 โดยจะเห็นว่าประเทศไทยนั้นจะอยู่ในกลุ่มอันดับ 10 ประเทศสุดท้ายเกือบทุกปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) นอกจากนี้

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ได้ศึกษาความสามารถในด้านการคิดวิเคราะห์ของเด็กไทย เกี่ยวกับการทำข้อสอบวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของสมาคมนานาชาติเพื่อการประเมินผลทางการศึกษา พบว่า เด็กไทยทำคะแนนได้ต่ำสำหรับข้อสอบแบบเลือกตอบที่ใช้ทักษะพื้นฐาน (เช่น การบวก ลบ คูณ หาร) หรือข้อสอบที่ใช้ความจำ แต่ไม่สามารถทำข้อสอบที่เป็นโจทย์ปัญหาที่ต้องคิดวิเคราะห์ และการเรียบเรียงความคิดออกมาเป็นคำพูดของเด็กไทย ในขณะที่ความสามารถดังกล่าวเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน นอกจากรายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กไทยที่อยู่ในระดับต่ำแล้ว ทางด้านจริยธรรม คุณธรรมและความปลอดภัยของร่างกายและจิตใจของเด็กไทยก็อยู่ในสถานะเสี่ยงเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างของปัญหาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดในสถานศึกษา การถูกทำร้ายร่างกายของเด็ก ปัญหาอาชญากรรมที่เด็กเป็นผู้ก่อขึ้น จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าคุณภาพทางการศึกษาของประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ หรือจริยธรรม คุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544)

ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของประเทศไทย โดยเริ่มจากกระแสการปฏิรูปการศึกษาที่ได้รับความร่วมมือทั้งในภาครัฐและเอกชน (รุ่ง แก้วแดง, 2543) จากกระแสปฏิรูปการศึกษาเหล่านี้ทำให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ขึ้นมาเพื่อปรับระบบการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย สนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานเท่าเทียมกัน โดยกำหนดเรื่องมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 โดยเฉพาะในมาตรา 48 ที่กำหนดไว้ว่า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

“มาตรา 48 ให้นำหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และได้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หน้า 37

ดังนั้นสถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพของตนเอง โดยให้มีการบริหารจัดการทำงานที่เน้นคุณภาพ มีระบบการประเมินผลภายในผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาเป็นการสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน

การศึกษาที่กำหนด จากนั้นจึงจัดทำรายงานผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบทุกปี และต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อชี้จุดแข็ง จุดอ่อน ให้สถานศึกษาได้พัฒนาคุณภาพต่อไป (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน), 2545)

จากการศึกษาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา Sallis (1989 อ้างถึงในเข็มทอง ศิริแสงเลิศ, 2540) พบว่าการประเมินผลภายในสถานศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานที่มีเป้าหมายและวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนมีการควบคุมและทบทวนการปฏิบัติงานตามแผนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายนั้น ต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของครูในโรงเรียน และงานวิจัยของ Suryadi (1992 อ้างถึงในเข็มทอง ศิริแสงเลิศ, 2540) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในระดับประถมศึกษาของประเทศอินเดีย พบว่า ครูเป็นปัจจัยที่สำคัญในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ครูที่มีคุณภาพจะส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษานั้นได้มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลวรรณ ชัยวานิชศิริ 2536 อ้างถึงใน เมชวิน พุ่มมาลี, 2543) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน พบว่าครูเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพหรือประสิทธิผลของโรงเรียนและ โรงเรียนที่มีการประเมินโดยผู้บริหารและครูมีอำนาจในการพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนมากที่สุด และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมากที่สุดคือ ปัจจัยด้านครู รองลงมาคือ ปัจจัยด้านการบริหาร ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลไกที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการประเมินผลภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพคือ ครู ซึ่งจะมามีบทบาทสำคัญที่ทำให้การประเมินผลภายในสถานศึกษาประสบความสำเร็จ

ส่วนการศึกษาค้นคว้าและการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการศึกษาของครูในด้านต่าง ๆ พบว่าครูมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในการปฏิบัติงานหลายเรื่อง ในขณะที่ในบางเรื่องก็มีการมองสภาพปัญหาและข้อเท็จจริงไม่สอดคล้องกัน ซึ่งสมควรอย่างยิ่งที่การปฏิบัติงานด้านการศึกษาควรจะหาแนวทางร่วมกันเพื่อพัฒนาความคิดเห็น และการปฏิบัติงานให้เป็นแนวทางเดียวกัน (พงษ์พิศ ทะคง, 2526; เมชวิน พุ่มมาลี, 2543; กรมวิชาการ, 2544) โดยเฉพาะการประเมินผลภายในสถานศึกษาซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องควรจะมีมโนทัศน์ และการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกัน เพื่อนำไปสู่คุณภาพของการปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษาต่อไป แต่ในปัจจุบันพบว่าสถานศึกษาจำนวนมาก ยังไม่มีความรู้เข้าใจในเรื่องการประเมินผลภายในของสถานศึกษามากนัก จึงทำให้เกิดมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในการประเมินผลภายใน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา, 2543; รุ่ง แก้วแดง, 2544; สุวิมล ว่องวานิช, 2544; และอุทุมพร จามรมาน, 2544) มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนเหล่านี้จะส่งผลทำให้การปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษาไม่ถูกต้อง ซึ่งจะทำให้ระบบการประเมินผลภายในสถานศึกษาไม่มีประสิทธิภาพด้วย

จากการติดตามความเคลื่อนไหวในการดำเนินการประเมินผลภายในของสถานศึกษาพบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2545 เป็นช่วงเริ่มต้นของการประเมินผลภายในเพื่อเตรียมความพร้อมในการประเมินผลภายนอก โดยมีโครงการนำร่องที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลภายในทั้งของต้นสังกัดและหน่วยงานอื่น ๆ ได้แก่ โครงการโรงเรียนแกนนำประกันคุณภาพของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2543 โครงการนำร่องประกันคุณภาพภายในของกรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2543-2544 และโครงการปฏิรูปเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัดจึงได้ดำเนินการประเมินผลภายในและจัดทำรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี เพื่อรายงานผลการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมา ต่อหน่วยงานต้นสังกัด และเพื่อเตรียมรับการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก การดำเนินการประเมินผลภายในนี้ยังถือว่าอยู่ในวงที่จำกัด การนำผลไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้น้อย สาเหตุอาจเนื่องมาจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องไม่เห็นคุณค่าของการประเมิน และขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการประเมิน (สุวิมล ว่องวานิช, 2545 อ้างถึงใน จงดี แซ่ตัน, 2544)

นอกจากนี้ สุวิมล ว่องวานิช (2543) ได้สำรวจสภาพการประเมินผลภายในสถานศึกษา 63 แห่ง พบว่าสถานศึกษามากกว่าครึ่งหนึ่งมิได้มีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับเป้าหมาย ไม่มีการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของสถานศึกษา ไม่มีการรายงานผลการประเมินให้ผู้อื่นทราบโดยทั่วกัน ไม่มีการทำงานเป็นทีม และยังพบว่าผู้ที่คิดว่าตนเองสามารถประเมินผลภายในได้มีประมาณร้อยละ 21 เท่านั้น สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้กล่าวถึงปัญหาที่พบ คือ โรงเรียนขาดการประเมินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเขียนรายงานผลการประเมินตนเองและการนำผลการประเมิน ไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนยังไม่ชัดเจน และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) พบว่ายังมีสถานศึกษาอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่มีความพร้อมในการดำเนินการประเมินผลภายในสถานศึกษา และยังมีความต้องการที่จะได้รับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ นอกจากนี้กรมสามัญศึกษา (2543) ยังพบว่าหลายโรงเรียนมีความก้าวหน้าสามารถพัฒนาระบบการควบคุมคุณภาพการศึกษาได้เป็นอย่างดี แต่หลายโรงเรียนยังอยู่ในขั้นของการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครูและบุคลากร ยังไม่ได้มีการพัฒนาระบบประเมินผลภายในของโรงเรียนให้เป็นรูปธรรม โดยพบว่าโรงเรียนที่มีมีโนทัศน์หรือความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลภายในสถานศึกษาเป็นอย่างดีแล้ว จะทำให้โรงเรียนนั้นสามารถพัฒนาระบบการประเมินผลภายในสถานศึกษาได้ประสบความสำเร็จระดับสูง ส่วนโรงเรียนที่มีมีโนทัศน์เกี่ยวกับการประเมินผลภายในที่ยังอยู่ในขั้นของการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครูและบุคลากร จะพบว่าการพัฒนาระบบการประเมินผลภายในสถานศึกษาของโรงเรียนนั้นประสบความสำเร็จระดับต่ำ (กรมสามัญศึกษา, 2545)

กล่าวได้ว่าปัญหาที่พบในขณะนี้ก็คือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลภายในสถานศึกษา โดยเฉพาะครูยังมีมีโนทัศน์เกี่ยวกับการประเมินผลภายในสถานศึกษาไม่ชัดเจน ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษาไม่เป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องเหมาะสม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษามโนทัศน์

และการปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษา เพราะมโนทัศน์และการปฏิบัติงานของครูจะเป็นตัวบ่งชี้สำคัญที่บอกถึง สภาพการปฏิบัติงาน และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเชิงคุณภาพเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จระดับสูง และโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จระดับต่ำ เพื่อให้ทราบปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหา ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในระดับสูงเกี่ยวกับการประเมินผลภายในสถานศึกษา ซึ่งจะทำได้แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษา และจะส่งผลให้การประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวด 6 ความสำเร็จตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 และภายในวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2548 สถานศึกษาทุกแห่งที่ราชอาณาจักรต้องรับการประเมินภายนอก รอบแรก หลังจากนั้นต้องได้รับการประเมินภายนอกในทุก 5 ปี และสถานศึกษาทุกแห่งต้องทำการประเมินผลภายในสถานศึกษาของตนเองทุกปีด้วย เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์แก่สถานศึกษา ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาแนวทางส่งเสริมหรือให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการประเมินผลภายในสถานศึกษาต่อไป

คำถามวิจัย

1. สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับระดับมโนทัศน์และการปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาเป็นอย่างไร
2. ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จระดับสูง และประสบความสำเร็จระดับต่ำในการประเมินผลภายในสถานศึกษามีอะไรบ้าง
3. ปัจจัยที่มีผลต่อมโนทัศน์และการปฏิบัติงานของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จระดับสูงในการประเมินผลภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคืออะไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามโนทัศน์และการปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงาน ปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไขปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จระดับสูง และประสบความสำเร็จระดับต่ำในการประเมินผลภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเริ่มจากการสำรวจมโนทัศน์และการปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

โดยศึกษาจากครูในแต่ละโรงเรียน เพื่อให้ได้ภาพรวมของแต่ละโรงเรียนจากนั้นจึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาพิจารณาเลือกกรณีศึกษา (case study) เฉพาะโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จระดับสูง และโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จระดับต่ำ เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพร่วมด้วย

2. การวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่มุ่งศึกษา 3 ประเด็นคือ 1) มโนทัศน์และการปฏิบัติงานประเมินผลภายใน 2) สภาพการปฏิบัติงาน ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหา การปฏิบัติงานประเมินผลภายใน และ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษาของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จระดับสูง

3. ในการศึกษาเชิงคุณภาพนั้นจะมุ่งศึกษาเฉพาะการปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษาของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จระดับสูงและโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จระดับต่ำ

4. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 30,472 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 72 โรงเรียน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) สุ่มจากภาคภูมิศาสตร์ 4 ภาค ๆ ละ 2 จังหวัด ในแต่ละจังหวัดสุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก ขนาดละ 3 โรงเรียน และศึกษากับครูในแต่ละโรงเรียนจำนวนทั้งหมด 1,275 คน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การประเมินผลภายใน หมายถึง กระบวนการตรวจสอบผลการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ดำเนินการโดยบุคลากรในหน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยในการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามกำหนด เป็นการตรวจสอบการทำงานของตนเองโดยดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานตามปกติ

มโนทัศน์การประเมินผลภายใน หมายถึง แนวคิด ความรู้ ความเข้าใจที่เกี่ยวกับประเมินผลภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 6 ด้านดังนี้ 1) ความหมาย ความสำคัญและหลักการการประเมินผลภายในสถานศึกษา 2) มาตรฐานการศึกษาที่ใช้ในการประเมินผลภายในสถานศึกษา 3) เกณฑ์การประเมินผลภายในสถานศึกษา 4) ระบบข้อมูลและการประมวลผลภายในสถานศึกษา 5) การรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา และ 6) การนำผลการประเมินไปใช้ ซึ่งวัดระดับมโนทัศน์เกี่ยวกับการประเมินผลภายในสถานศึกษาได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การปฏิบัติงานประเมินผลภายใน หมายถึง การดำเนินงานเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานของตนเองโดยบุคลากรในหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยการสร้างตระหนักรู้ การพัฒนาความรู้และทักษะ การแต่งตั้งคณะกรรมการ การกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐาน มาตรฐานที่ใช้ในการประเมินผลภายใน การกำหนดแนวทางในการดำเนินงานตามเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษา การกำหนดเกณฑ์ การปฏิบัติตามแนวทางการดำเนินงานที่ได้วางไว้ การส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของบุคลากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการประเมินผลภายใน การนิเทศ กำกับ ติดตาม การวาง

กรอบการประเมินตามเป้าหมายหรือมาตรฐาน เครื่องมือที่ใช้ ผู้ให้ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการประเมิน วิธีการที่ใช้ในการตรวจสอบ การจัดทำระบบ ข้อมูลสารสนเทศ การปรับปรุงการปฏิบัติงาน และการรายงานผลการประเมิน โดยมีการปฏิบัติควบคู่ไปกับการทำงานปกติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งวัดระดับการปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษาได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

โรงเรียนที่มีมีมโนทัศน์ระดับสูง หมายถึง โรงเรียนที่มีคะแนนที่ (T score) ของคะแนนเฉลี่ยมีมโนทัศน์เกี่ยวกับการประเมินผลภายในสถานศึกษาของครูในโรงเรียนตั้งแต่ 50 ขึ้นไป ($\geq T50$)

โรงเรียนที่มีมีมโนทัศน์ระดับต่ำ หมายถึง โรงเรียนที่มีคะแนนที่ (T score) ของคะแนนเฉลี่ยมีมโนทัศน์เกี่ยวกับการประเมินผลภายในสถานศึกษาของครูในโรงเรียนต่ำกว่า 50 ($< T50$)

โรงเรียนที่มีการปฏิบัติงานระดับสูง หมายถึง โรงเรียนที่มีคะแนนที่ (T score) ของคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษาของครูในโรงเรียนตั้งแต่ 50 ขึ้นไป ($\geq T50$)

โรงเรียนที่มีการปฏิบัติงานระดับต่ำ หมายถึง โรงเรียนที่มีคะแนนที่ (T score) ของคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษาของครูในโรงเรียนต่ำกว่า 50 ($< T50$)

โรงเรียนรูปแบบที่ 1 หมายถึง โรงเรียนที่มีมีมโนทัศน์และการปฏิบัติงานระดับสูง

โรงเรียนรูปแบบที่ 2 หมายถึง โรงเรียนที่มีมีมโนทัศน์ระดับสูงแต่การปฏิบัติงานระดับต่ำ

โรงเรียนรูปแบบที่ 3 หมายถึง โรงเรียนที่มีมีมโนทัศน์ระดับต่ำแต่การปฏิบัติงานระดับสูง

โรงเรียนรูปแบบที่ 4 หมายถึง โรงเรียนที่มีมีมโนทัศน์และการปฏิบัติงานระดับต่ำ

โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จระดับสูง หมายถึง โรงเรียนที่มีมีมโนทัศน์และการปฏิบัติงานระดับสูง ซึ่งพิจารณาจากการวัดด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และกำหนดไว้เป็นโรงเรียนรูปแบบที่ 1

โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จระดับต่ำ หมายถึง โรงเรียนที่มีมีมโนทัศน์และการปฏิบัติงานระดับต่ำ ซึ่งพิจารณาจากการวัดด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และกำหนดไว้เป็นโรงเรียนรูปแบบที่ 4

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษาว่าครู ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษาโดยตรงมีความรู้ความเข้าใจ และมีการปฏิบัติงานถูกต้อง มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาครูให้สอดคล้องกับการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไข และปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประเมินผลภายในสถานศึกษา โดยข้อค้นพบดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน กำกับ ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่รองรับการประเมินผลจากหน่วยงานภายนอกต่อไป